

Проблеми формування екологічної свідомості особистості /За ред. О.А.Дубасенюк, О.Є.Антонової: Зб. наук. праць. – Житомир: Житомир. держ. пед. ун-т, 2003. – 78 с.

Інноваційні підходи до екологічного виховання учнів //Там само – С.16-19.

Антонова О.Є.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ

Екологічний рух бере свої початки ще з середини минулого століття, коли представники прогресивних кіл населення Землі почали замислюватися над проблемою негативного впливу діяльності людини на довкілля. Саме тоді у суспільстві серед активної частини інтелігенції почали зароджуватися ідеї щодо створення природоохоронних організацій. Прогресивні заклики до створення окремої галузі науки про довкілля особливо посилилися після виходу у світ книги американської письменниці Речел Карсон "Безмовна весна" (1962 р.), який був схожий на вибух бомби, що запалив екологічний рух 1960-70-х рр. Книга стала попередженням про наслідки застосування хімічних пестицидів і закликала суспільство усвідомити, що у людства в майбутньому виникнуть серйозні проблеми з навколишнім середовищем. Впродовж наступних років саме екологічні організації були піонерами серед захисників та дослідників навколишнього середовища, спрямовуючи свої сили перш за все на охорону природних ресурсів.

В Україні основи екологічної освіти було закладено наприкінці 60-х рр. ХХ ст. разом із створенням спеціальної структури у галузі екоосвіти. Теоретичні та методологічні засади екологічної освіти формувалися під впливом гуманістичних ідей як світових мислителів різних епох, так і багатьох вітчизняних науковців.

Сьогодні через недостатність у навчальних програмах середніх загальноосвітніх шкіл дисциплін, що вивчають проблеми довкілля та невідповідність змісту освіти вищої школи сучасним вимогам і новітнім науковим досягненням, роль громадських екологічних організацій в екоосвіті та ековихованні є дуже важливою і полягає у заповненні існуючого вакууму. Їх участь в екологічній освіті є необхідною умовою гармонійного розвитку людства.

Однією з громадських екологічних організацій, що діють сьогодні в Україні і активно залучають до природоохоронної роботи дітей, є Всеукраїнська дитяча спілка „Екологічна варта”. Ця організація спрямовує свою діяльність як на екологічні проблеми довкілля, так і на екологічну освіту молоді, за допомогою якої вона намагається розв’язати хоча б частину існуючих проблем.

За час існування „Екологічної варти” вчителі-ентузіасти накопили достатній досвід щодо природоохоронної роботи та виховання у дітей ціннісного ставлення до природи. На нашу думку, варто зупинитися на двох формах такої роботи, які достатньо яскраво характеризують ефективність здійснюваної роботи.

„Екологічна стежка”. Вперше пізнавальні маршрути до природи з’явилися більш ніж 50 років тому у Північній Америці. Називалися вони по-різному: стежка природи, наукова траса, природознавча стежка, і, накінець, екологічна стежка. Мета її – створення умов для цілеспрямованого виховання екологічної культури учнів.

Екологічна стежка може бути розрахованою на три групи відвідувачів: педагогів, вихователів, студентів педагогічних навчальних закладів; дошкільників, учнів середніх загальноосвітніх шкіл; дорослого населення. Екологічна стежка, яка розрахована на школярів і несе навчальне навантаження, має свої особливості, а саме: довжина 2-3 кілометри, певний набір об’єктів для вивчення, методи інформації та практичної діяльності учнів, доступність у транспортному відношенні, характеризується привабливим ландшафтом, має передумови до ековідновлювальних робіт (протиерозійний процес, створення ботанічних галявин, місць для відпочинку тощо).

Створення екологічної стежки відбувається у три етапи:

1) *підготовчий*. Розробка і заснування маршруту; обладнання стежки – виготовлення відповідних написів у місцях зупинок, лозунгів, закликів; підготовка екскурсоводів; розробка змісту екскурсії;

2) *відкриття стежки*. Урочисті збори; інструктаж (поведінка у зоні стежки, завдання для учнів, розподіл обов’язків);

3) *діяльність на трасі стежки*. Зупинки біля дороговказів „Екологічна стежка”, „Вікові сосни”, „Мурашник” і т.і. (розповідь та бесіди про природу). Так на зупинці „Очисні споруди” дітей знайомлять з технологією очищення води, „Мурашина галявина” – розповідь про життя мурашок і методи їх охорони, „Алея рідкісних дерев” – екскурс по сторінках „Червоної книги Житомирщини”, „Жертви радіації” – бесіда про негативні наслідки для природи чорнобильської аварії, „Місця гніздування птахів” – знайомство з фоновими видами пташок та особливостями їх гніздування тощо.

Практична робота дітей на екологічній стежці полягає у наступному:

1. Пошук об’єктів природи та території, яка потребує охорони.
2. Вивчення потреб у гніздуваннях та годівницях.
3. Виготовлення та розташування гніздуюнь, обстеження, ремонт, чищення.
4. Виготовлення та встановлення годівниць для птахів.
5. Лісовідтворення (збирання та висівання насіння рідкісних трав, жолудів, висаджування молодих дерев та догляд за ними).
6. Догляд за природою ландшафту (розчищення, озеленення, укріплення ярів тощо).

Фестиваль „Голос Землі”. Традиційним став для учнів та вчителів Житомирщини щорічний екологічний фестиваль дітей та педагогів „Голос

Землі”, який проходить під патронатом Державного управління екологічних і природних ресурсів у Житомирській області та Управління освіти і науки Житомирської обласної державної адміністрації. Впродовж останніх п’яти років представники дитячих екологічних об’єднань зі всієї області збираються в обласному центрі на базі ЗОШ № 24, щоб поділитися досвідом природоохоронної роботи своєї школи, познайомитися із чужими знахідками, а також продемонструвати свої можливості, здібності, творчий потенціал. Програма фестивалю розрахована на два дні і включає різноманітні види роботи.

День перший передбачає знайомство учасників та їх спільну роботу. Це відбувається двома шляхами: *представлення* кожної школи як один з форм репрезентаційного взаємообміну учасників фестивалю (виступ агітбригади, вистава на екологічну тематику, екологічна казка та інш.); *спільне виконання поставлених завдань* на задану тему представниками різних шкіл (учасників за допомогою жеребкування попередньо поєднують по чотири школи в одну команду) – розробка проекту, втілення його у малюнках, закликах, девізах та публічний його захист. Завершується перший день великим гала-концертом, в якому беруть участь всі учасники фестивалю.

День другий складається із роботи дітей у заявлених попередньо секціях („Дитячий екологічний парламент”, „Охорона річок”, „Пам’ятки природи” тощо), де учасники розповідають про екологічні проблеми свого регіону та конкретні кроки, зроблені ними, на шляху їх розв’язування.

Таким чином організатори екологічного фестивалю „Голос Землі”, виховуючи у дітей ціннісне ставлення до природи, до рідної землі, одночасно створюють атмосферу, яка сприяє розвитку творчого потенціалу учасників.